

מטה-כללי וקציניו

תכניתיו המבצעיות היה עורך הוא בעצמו. בדומה לכך היה גם מצב הדברים בצבא הבריטי באותה תקופה, אשר בו היה הדוכס מולינגטון רגיל לערוך בעצמו את תכנית מסעי-המלחמה שלו; אך בכל זאת, על מנת לפרוק מעליו תפקידיים בעלי אופי טכני, קיים גם הוא "מטה-קצין" (מבצעים) ובו מחלקות שונות. אולם, גופי-הצבא שנתהו כאמור באותה תקופה, זקוקים היו, לצורך העברת פקודות וביצוען, לאנשי-מקצוע מתאימים. על כן החלו מצרפים אל מפקדות הארמיות, הקור"פוסים והדיביזיות, קצינים מיוחדים-לכך — ומן הללו התפתחה בהדרגה השלוחה המכונה בגרמנית "המטה-הכללי עם הגייסות" (1) אך יחד עם כך טרם החלו הן בצרפת והן באנגליה, לקיים הכשרה מיוחדת של המועמדים לתפקיד קציני-מטה-כללי. המפקדים נהגו לבחור לעצמם את עוזריהם אלה על יסוד נסיון שירותם המעשי בשדה. רק בפרו"סיה החלה מתנהלת, תחת השפעתו של שרנהורסט, הכשרה מיוחדת של קציני-מטה כללי ב"אקדמיית המלחמה" שנוסדה ב-1810.

כזה היה מצב הדברים עד להופעתו של מולטקה, אשר נטל לידו ב-1857 את הנהגת המטה-הכללי הפרוסי. הוא היה יוצרו של המטה הכללי החדש, ונמצא שאין ימיו של הלז מונים אלא קרוב ל-100 שנה בלבד. כ-30 שנה תמימות עמד מולטקה בראש המטה-הכללי הפרוסי-הגרמני. מסעי המלחמה עטורי הנצחון אשר ניצח עליהם כראש המטה הכללי, בשנים 1864, 1866, 1870/1871, השפיעו על הצבאות האחרים, ואלו החלו מחקים את העקרונות עליהם הושגת המטה-הכללי-נוסח-מולטקה. כך אירגן הגנרל

(1) אלצור.

(2) הביטוי "מטה-קצין-מבצעים" נקוט כאן כציון "סמלי", ובלתי-מדויק בהכרח, למונח 'Quartiermeisterstab' כלשונו בגרמנית, שהיה רגיל בצבאות יבשת אירופה במאה ה"ח וראשית ה"י"ט, ואשר הקיף בעיקר את הפונקציות המצומצמות יותר אשר הנהלת המבצעים נוקטת להם ישירות. וזאת לזכור, כי המונח הנקוט כאן היה שונה ביסודו מזה שניתן כלשונו-הצבא האנגלית למלה 'Quartermaster' וכל הוראתו היתה לא אפסנאית כי אם מבצעית. — המער.

(3) להבדיל מן "המטה-הכללי המרכזי".

1. תחילתו מצערה ואחריתו — מי ישורנה?

עם סיומה של "מלחמת 30 השנה" (1648-1618) הוסיפו והתפתחו ניגודים שושלתיים ומדיניים-שלטוניים, בין מדינות אירופה. היולם של צבאות-שכירים, אשר קיים עד אז בצורה של מעין "עסקי-פרטי" צבאי, הועמד עתה בדרך כלל תחת שררתו הישירה של שליט המדינה. יחד עם שינוי זה באה גם שעת לידתם של ה"צבאות העומדים" ושל המטות-הכלליים. כדוגמא ומיפת לכך שימש ארגונו של חיל-הצבא השבידי, אשר יצאו לו-אז בעולם מוניטין מלאי התפעלות. אותו ארגון קבע קיום רשות מיוחדת לכל הנוגע לסיפוק השירותים ההנדסיים, לניצוח על נתיבי מסע ואבטחתם, לבחירת מקומות חנייה ומחנות, לביצור מערכי-העמדות וכיו"ב — ואת הגוף הזה ניתן לראות בתור קודמו ומבשרו של המטה-הכללי. "מטות-כלליים עובריים" בדומה לנ"ל הוסיפו בדרך-כלל להתקיים עד לתקופת המהפכה הצרפתי. צבא-העם הצרפתי החדש, אשר הגיע לידי ניצול מלא של כוח העם, ע"י הנהגת חובת-שירות כללית, הוא שהיה באותה תקופה את הגשר שהיה דרוש ליצירת מעבר אל המלחמה החדשה, בעלת האופי ההמוני. ועתה הפך הניצוח על הארמיות הגדולות ע"י מצביא אחד הניצור בשלישיו בלבד, לבלתי אפשרי באותה מידה ממש כשם שבלתי אפשרי נהיה ניהולן באמצעים מעין אלה, של פעולות צבאיות הנערכות בזירות-מלחמה המרוחקות מאד זו מזו. ההמונים שגויסו עשו להכרח את ההסתעפות הטקטית הקבועה לארמיות, קורפוסים, ודיביזיות ולמוסדות ניהול ופיקוד המקבילים לכך. וכך הקים לו מיניסטר-המלחמה הראשון של המהפכה, לאזארי) קארנו, לשכה משלו לטיפול בעניני הספקה ומלאי-האדם (תג-בורות) אשר אמנם לא נודעה לה סמכות של מתן פקודות, אולם אשר הפכה לפי ארגונה לתא-הראשוני של ההתפתחות, ממנה נולד המטה-הכללי החדש. אכן, בתחילה קפאה התפתחות הדרגתית זו על שמריה, מאחר שנפוליון לא היה בעצם זקוק למטה-כללי אמיתי, היות ואת

ומכאן — חשיבותו של אורח פעולה „מנחה“ (או „הנחיית“) זה; אלא שנקיטה בהצלחה בדרך זו אפשרית לאחר אימון והרגלה יסודיים ומפור-רטים בלבד, — ומזאת מסתבר אחד התפקידים החיוניים של המטה הכללי בימי שלום ומלחמה.

3. דרך הכשרתם של קציני מטה כללי

במקרה דגן קיימות שתי אפשרויות: — האחת היא שהמטה הכללי יהיה יחידה בפני עצמה, הסגורה כלפי חוץ — והשניה שמתוך שורותיהם של הקצינים המשרתים ביחידות ה-שונות יבחרו את אלה שיהיו את חבר עובדיו של המטה הכללי. על הבדל יסודי זה מתוספים קיום עקרוניים אחרים, השונים במקצת בצבאות השונים, בדבר אורח-הכשרתם של קציני-מטה כללי.

מצויים מטות כלליים אשר כל אנשיהם מקב-לים הכשרה אחידה, הנמשכת שנים רבות — ולעומתם אחרים, המסתפקים בקורסים קצרים יחסית, בהם מושגת בעצם קבלת אינפורמציה, יותר מאשר הכשרה-מך-היסוד. השיטה הראשונה גורמת לתהליך של ניפוי ממושך בקרב המוע-מדים, המשתרע לעתים על פני מספר שנים, — באופן שלאמיתו של דבר, משתתפים לבסוף בשירות במוסד ההנהגה הצבאי העליון, רק קבוצה קטנה של קצינים נבחרים. תהליך הניפוי והברירה שמתבצע על יסוד עקרונית, הכשרה והשכלה זהים, יש בו כדי לספק חבר „עוזרי-פיקוד“ שהוכשרו הכשרה-מדעית, ובעלי ידיעה מקצועית יסודית; מקרב חבר זה עולים, בהמשך ההתפתחות, המפקדים פרמות הגבוהות יותר. בדרך זאת ניתן להבטיח את הדפוס-המכון האו-פרטיבי האחד של המטה הכללי ושל הפיקוד-ביחידות השונות, דבר אשר חשיבותו רבה ביותר. תר עבור ניהול-מלחמה רב-הצלחה, ואילו חס-רונה של שיטה זו טמון בסכנה כי מטה שכזה יסתגר פחות או יותר בפני זרמי-המחשבה הר-חניים והמדיניים של התקופה; והרי המלחמה החדשה שוב אינה עוד בגדר ענין צבאי-אסטר-טגי גרידא, אלא הינה במידה רבה אף ענין בעל תכונות משקיות והסברתיות רבות. אולם, את החסרון הנזכר — ניתן לעקוף ללא קושי מיוחד

מיריבאלי החל מ-1871 את המטה הכללי ה-גרפתי (”Etat Major General de l’Armée“) לפי עקרונותיו של הלן. ואף ברוסיה הקים הגנרל דראגומירוב את ה”מטה הראשי“ הרוסי לפי הדוגמה המולטקאית. אוסטריה, תורכיה ואי-טליה צעדו כמעט-אבטומטיה בדרך אשר הותוותה ע”י מולטקה. חיל-הצבא היפאני, אשר הוכשר ע”י מדריכים גרמניים, הקים לעצמו מטה הדו-מה לזה הגרמני. וכך נהגו רוב רובם של שאר הצבאות.

2. תפקידיו של מטה כללי

ארוכה למדי הינה שורת התפקידים אשר מקובל לראותם ככלולים בתחום אחריותו של מטה-כללי חדיש. כך:

הכשרתם של הכוחות הלוחמים לקראת מל-חמה — וניהולה של המלחמה ע”י מוסד-הנהגה צבאי עליון, עיבודן של תכניות להתפרסות-הכוחות ולניהול מבצעים, לקראת כל מצב-מלחמה אשר יתכן כי יקרה; שיקול והשפעה לגבי כל החלטה בתחום הצבאי, במגמה להשיג עצמה-כוללת גדולה ככל האפשר, וכן את מיטב השימוש והתפעול של הכוחות הלוחמים; אימונם של אנשי ההנהגה והפיקוד ברמות הגבוהות יותר באמצעות תרגילים-טקטיים ללא גייסות, תרגילים „מסגרתיים“ ומשחקי מלחמה; עיבוד מדוקדק של נושאים, הקשורים במצבים-מבצעיים משוערים; אימון והתנסות במחשבה הגיונית-שיטתית; חקר בעיות צבאיות-מדעיות חשובות של העת החדשה; חקר צבאות זרים (וביחוד של היריבים-בכוח) — ועבודה מתמדת, שאין לה קץ לעולם, בארגון ובדרכי אימונם והכשרתם של הכוחות הלוחמים. זאת ועוד — ניהול המב-צעים באמצעות „הוראות מנחות“, המאפשרות למפקדים שברמות הנמוכות יותר מרחב מספיק לגילוי יזמה ולפעולה עצמאית — תוך שמירה על הכיוון והרעיון האסטרטגיים שנקבעו; כי היתרון אשר יש והמפקד סובר כי ישיגו ע”י התערבות מרחיקת לכת מצידו לרוב אינו קיים אלא למראית-עין בלבד; כי ע”י התערבות זו נוטל הוא על עצמו סוגי-פעילות אשר אחרים נועדו למלאם, הורס את כושר-הביצוע וכושר ההישג של הללו ומרבה משימותיו הא-עצמו במידה כזאת שאין עוד ביכולתו לקיימן במלואן.

(*) דהיינו, המוסד נתקיים גם לפני כן, אלא שבמושגיו ואורח עבודתו נוצקו שיטות ודרכים מאילו שהתפתחו בתוך המטה הכללי הפרוסי מתקופתו של מולטקה.

ע"י נקיטת צעדים וסידורים מתאימים. לעומת זאת נמנע בשיטה השניה חסרון זה מלכתחילה, מאחר שלפיה אין המועמדים מאבדים כלל את מגעם עם יסודות וגורמים מן הסוגים הנ"ל השוכנים מחוץ לתחומן של הסוגיות האופרטיביות הצבאיות המובהקות, וזיקתם אליהם בעינה עומדת. אולם, מאידך גיסא, מורגש בשיטות מן הסוג השני פעמים רבות העדרן (או מיעוטן) של הכונה-מן-היסוד אופרטיבית, ואחידות-התפיסה של המטות ושל הפיקוד-על-גייסות.

כן מן הנמנעות הוא, במסגרתה של שיטה שניה זו, לקיים ניפוי כה מחמיר של מועמדים, כפי שיש לדרשו בהתאם לצרכי השירות במוסד-ההנהגה הצבאי העליון. כאן, במקרים רבים, אין זה אלא פרי המקרה (או תוצאת ההיכרות עם המפקד על-גוף-גייסות) — כי יישלח קצין לשירות במטה-הכללי, ואין זה ניתן כלל, לפי שיטה זו, למנוע בעד היווצרותו הרבה או המועטת של "נוהג-פרוטקציה", דבר אשר סכנותיו רבות בהתחשב עם אותה רמה גבוהה הדרושה ליצירת מטה-כללי יעיל. ואילו במקום בו מהוה המטה-הכללי אחדות-בפני-עצמה, לא זו בלבד שהמועמד חייב לסיים בהצלחה שלבי לימוד מסוימים, אלא אף נקבעות לגביו משך זמן ממושך הערכות, ע"י שורה שלמה של הממונים עליו — כך שלפי מידת ההשערה ההגיונית יש להניח כי המשפט האחרון שייחרץ עליו יתקרב במידה המכסימלית האפשרית אל משפט הערכה תקין ונכון. בדרך כלל נתגבשה במשך הזמן שיטת-הלימודים דלקמן: — לאחר סיום הלימודים בב"ס תיכון (במדינות ידועות, למשל ברוסיה, הרי זה בב"ס תיכון צבאי, "קורפוס הקדטים") מבלה המועמד שלוש שנים (בכמה מדינות שנתיים) בב"ס-צבאי לקצינות, ולאחר סיימו את לימודיו בו, מוסמך הוא כקצין. בדרגת לויטננט, משרת הוא 3-4 שנים ביחידה. בפרק זמן זה מכירים ממוני וחבריו לדעת אותו בכל מצבי-החיים ומצבי-השירות האפשריים, והם קובעים את הערכתם כלפיו מבחינת התאמתו להתקבל ל"אקדמיה הצבאית". לאחר בחינות קבלה קשות למדי, מתקבל המועמד לתקופת לימודים בת ג' שנים באקדמיה הצבאית; ולאחר שעמד בהצלחה בבחינות הסיום, עם תום שנת הלימודים השלישית, מציבים אותו לתקופה של

שנתיים לשירות נסיון במטה הכללי. באותן שנתיים נקבעת סופית המסקנה אם אמנם מתאים המועמד מכל הבחינות לשירות במטה הכללי. לאחר פרק זמן זה — משהגיע המועמד לגיל של 30 שנה לערך — מועלה הוא לדרגת קפיטן, ומתקבל סופית לחבר הקצינים של המטה הכללי. המשך התקדמותו, "בסולם" הצבאי נעשה אח"כ באורח מהיר יחסית, כך שקצין המטה הכללי עשוי ברוב הצבאות להגיע לדרגת קולונל בגיל של 42 שנה לערך. דרגה זו היא הגבוהה שבדרגות הכלולות בתוך מסגרת זו של ה"אחדות בפני עצמה" המכונה "המטה-הכללי" (ביתר דיוק — "חבר-הקצינים-של-המטה-הכללי"). משזוכה ה"איש לעליה נוספת בדרגה אין הוא משתייך עוד לאחדות הנ"ל, כי אם עובר אל תוך שורת חברי-הגנרלים, אשר לקבלת הראשונה בדרגות הנהגות בו עשוי איש המטה-הכללי בעל ההכשרה הנ"ל, להגיע בגיל שבין 45 ל-50 שנה.

אכן, אל בינות פרקי הזמן בהם משרת קצין כזה בפועל בתוך המטה הכללי משולבים מדי פעם פרקי זמן אחרים בהם הוא מוצב לשרת ביחידה, כך שמחצית זמן שירותו בכל דרגה ודרגה, מבלה האיש במטה-הכללי — ואילו במחצית השניה הוא משרת ביחידה כמפקד פלוגה, כמפקד-גדוד או אף כמפקד-חטיבה. ע"י כך נוצרת ומקוימת זיקת-גומלין בין המטה הכללי לבין הגייסות; וקציני המטה הכללי, העולים ומצטרפים אח"כ אל חברי-הגנרלים, לומדים בדרך זו להכיר, הן תוך לימודי-הלכה והן מתוך היכרות-נסיון, את המכשיר שיהיה עליהם לנצח עליו בעתיד. הממוצע הרגיל מראה, כי רק כ-20 אחוז מבין בוגריה של האקדמיה הצבאית אמנם מתקבלים אל תוך המטה-הכללי. עצם האחוז הקטן הזה — יש בו כדי להוכיח עד כמה מחמירים ב"ניפוי" ובברירה; בדרך זו אף נקבעים גבולות צרים למדי ליחידה-סגורה זו — "המטה-הכללי". עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה היו תנודות-המספרים של קציני המטות-הכלליים בצבאות המכריעים שבאירופה, בתחום של 600-800 קצין. וזאת לזכור, כי קיים ספק אם במסגרת חברי-הקצינים של המטה הכללי ניתן להבר על זיקה מדוייקת בין התפקיד לדרגה, כר, למשל, ראשה של מחלקת המבצעים במפקדה-הראשית של הכוחות הגרמניים, היה בחדשים הראשונים של

כל ראש-מטה מביא עמו רעיונות והשגות אינדיבידואליים מסויימים. בדרך הטבע, זקוק הוא לזמן מסוים על מנת להגשים במציאות. ע"כ נקבעת ברוב הצבאות תקופת-שירות מסויהימת (מעין "תור" או רוטציה") למינוי זה, במטרה להימנע מחילופים תכופים מדי; ואילו בצבאות אחרים מושגת תכלית זו דוקא ע"י מינוי שאינו מוגבל בזמן — ואשר יש והוא נמשך עד אשר נושא-המשרה מגיע אל גבול גיל שירותו הצבאי.

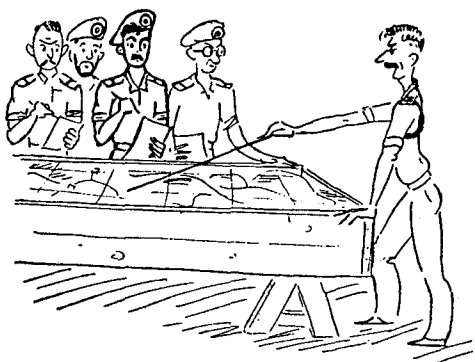
מלחמת העולם הראשונה, קצין ששמו טאפאן, קול-לויט' לפי דרגתו.

בדרך כלל, קיומן של אקדמיות-צבאיות מן הסוג שהוזכר כאן אפשרי בצבאות הגדולים בלבד. משום כך, לגבי הצבאות הקטנים יותר (ומה גם הקטנים-בתכלית) הופכת שאלת הזרמת סוג האנשים המתאים לשירות במטה-הכללי, לבעיה קשת-פתרון. הלימוד באקדמיות-צבאיות של צבאות זרים — ערכו הינו יחסי בלבד. (המדובר הוא, כמובן, באותם המקרים בהם בכלל מסכימה אקדמיה כזאת לקבל נתיני מדינות אחרות). וזאת מאחר שהאקדמיות הצבאיות אינן מקנות ללומדיהן רק "מדע מלחמה" בתחומיו ומושגיו הכלליים וה"סתמיים", כי אם גם מקצויעות-ידיעה מיוחדים המתאמים במיוחד לצרכים הנובעים ממצבה הגיאופוליטי והצבאי של המדינה לה שייכת אותה אקדמיה. במקרים רבים חלה על מקצועות-ידיעה אלה מצנת הסודיות, ואילו במקרים רבים אחרים אין ערכם המעשי רב לגבי מתלמידים בני ארצות זרות, או שערך זה מועט הינו ביותר. אלו הן אחדות מן הסיבות שמפאתן יש לראות משום צעד מכריע קדימה, במעשה פתיחת "בית הספר לפיקוד ומטה" בצבא-ההגנה-לישראל, אשר לפי תכנית הלימודים ותהליך ההכשרה בו יהיה ביכולתו, לאחר ביצוע שלבי הרחבה והעמקה מתאימים, להעמיד לרשות הכוחות-הלוחמים שלנו, קציני מטה-כללי שנבחרו נכונה והוכשרו כראות, ובמספר הולם.

הסמכות הגבוהה בכל מטה-כללי, הינו ראש-המטה-הכללי. מעמדו אינו זהה בכל מקום ובכל זמן, במקום בו קיים (יהיה זה בפועל-ממש ויהיה זה אפילו חלקית, "לפי השם" בלבד) המוסד של מפקד עליון, אין ראש-המטה אלא יועצו של המפקד-הראשי בלבד. ואילו במקומות בהם אין קיים המוסד הנ"ל, מקיים ראש-המטה עצמו גם את הפונקציה של מצביא עליון. במקרה הראשון אחראי ראש המטה-הכללי בפני המצביא העליון בעד כל מעשיו ובעד כל אותם המעשים שהניח להם להיעשות, ואילו במקרה השני אחראי הוא על כך בפני השר, הממונה מטעם הממשלה על ענינים צבאיים — והלו, מצידו, אחראי בפני הכנסת.

(המדובר הוא, כמובן, במדינות דמוקרטיות. — המערב.)

שלבי התקדמות של קצין-מטה

בביה"ט לקצינים

מפקד על מחלקה

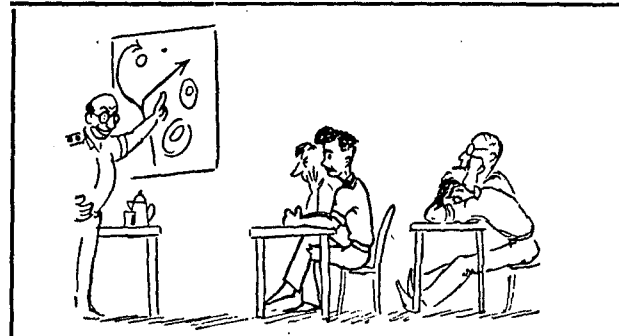
4. קצין המטה הכללי

שורה של עובדות מחייבת את ההחמרה הרבה בשעת בחירתם של המועמדים לשירות במטה הכללי; וביניהן: — העובדה כי המטה הכללי שואף להיות חבר-הקצינים-הנבחר של צבאו; טיב התפקידים המוטלים על המטה הכללי כמוסד ההנהגה הצבאי העליון (ועל כן — אף על כל אחד ואחד המשרת בו) ואופי הבעיות אשר עליו לפתור; וכן העובדה כי בחירת נושאי-התפקידים ברמות הגבוהות יותר, נערכת בעיקר מתוך

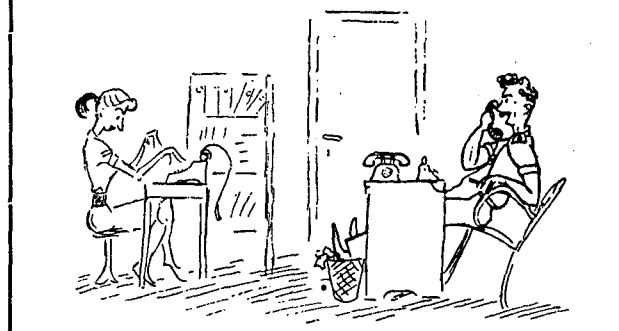
שורותיו של חבר קציני המטה הכללי; וכן, לדוגמא, אותה תקנה אופיינית אשר נקבעה בשעתה, בהוראת השירות של הצבא הגרמני אשר לפיה מוטלת על כל ראש-מטה שבכל מפקדה גבוהה שותפות-באחריות לגבי החלטותיו של מפקד-הגייסות אשר לצידו הוא משמש. אותה שותפות-באחריות בעד החלטותיו של מפקד הגייסות אמנם רובצת כעול כבד מאוד על שכמו של קצין המטה הכללי, מאחר שלעתים תכופות הוא עלול בשלה להיכנס למצבים של „סתירה מצפונית“ — ורק אישים שנתברכו

במידה רבה של כוח-אופי וחוש-הטקט — עשויים להיחלץ מתוך מצבים מעין אלה מבלי שיינוק בהם הפרט — או ענינו של הכלל. אולם קביעתה המפורשת של שותפות באחריות זו נראתה כהכרחית על-מנת להבטיח את אחידותו הרוחנית והמחשבתית של המטה הכללי — ולהשיג את הגשמת רצונו הקיבוצי של זה, אף אצל מפקדי ארמיות ועוצבות קשי-אופי או מנוגדים-בדעתם (במידה שחקר-ענינים יטודי קבע בודאות כי דעתו של אותו מפקד מוטעית הינה).⁶ לפי סדר-מקובל זה שמורה לו לראש המטה (במטות-כלליים „נוסח מולטקה“) אף הרשות, במצב של חילוקי-דעות בינו לבין מפקד-הגייסות אשר אתו הוא משמש, להביע בפני ראש המטה הכללי את חששותיו והסתיוגיותיו, מבלי שיהא עליו להקיפיד על „צינור הפיקוד“ התקין, ולבקש את הלו כי יכריע בענין. תקנה זו הינה אחת מאותם „יוצאים מן הכלל“, אשר נועדו להקל על קצין-המטה הכללי את מילוי חובותיו. אכן, דרוש נדרש מקצין הנמצא במצב מעין זה כי שבע ישקול תחילה את הדבר, אחרת — ודאי שהיו עלולים להיוצר בהנהגת הכוחות הלוחמים מצבי-רוח מכבידים, מן הסוג אשר בנקל יגרום נזק לאחידות ההנהגה, על-כן אמנם שינונו לו לקצין המטה הכללי שגן היטב כי בשעת כל החלטה כזאת הוא חייב להרהר תחילה בכך, אם אמנם יהלום צעדו כיאות אותה רוח הנדרשת מקצין מטה-כללי — רוח של מילוי-חובה, מבלי הרבות מחשבות על עצמו, בשרתו את כלל הכוחות הלוחמים.

⁶ אכן, המדובר הוא, כפי שצויין בגוף המאמר, בשיטתו ובגישתו לענין זה של הצבא הגרמני בסוף המאה הי"ט ובמאה הכ', ואילו צבאות אחרים — כך, למשל, הצבא הבריטי ואף האמריקאי — לא כך גורסים. והענין שימש גם נושא למחלוקת רבה בספרות הצבאית.

באקדמיה

במטה

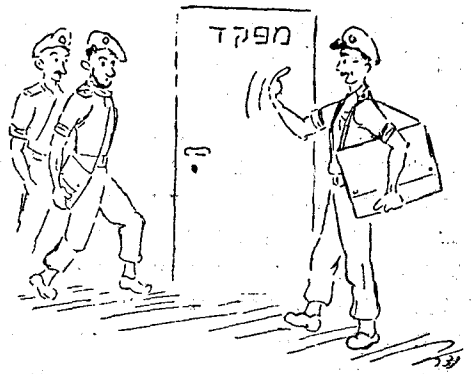

בשדה

מן הכלל" שצוינו לעיל, צריך שקציני המטה הכללי יהיו בעלי תכונות, סגולות וכשרונות מסוימים, אשר אינם ניתנים ללימוד אלא חייבים להיות ביסודו של האדם, הגם שניתן מטפחם ולהביאם לידי התפתחותם השלמה באמצעות לימוד והכשרה מתאימים. תכונות אלה — הכרחי לעמוד עליהם עוד בטרם ניתן להוציא משפט על אותו קצין כעל מועמד לשירות במטה הכללי, על תכונות אלה נמנים במיוחד:

1. זכרון מטופח

פעילותו של קצין המטה הכללי מסתייעת ברשימות בכתב, מפות, עיון והימלכות מתמידים-שוטפים בכתבים, תעודות וספרים וכיו"ב; אך עם זאת, הכרח לו כי יוכל לשמור ולקיים לנגד עיניו תדיר תמונה-כוללת של המצב שהיא היא המהווה את הבסיס למסקנותיו ופעולתו על האפשרויות לאי-ספור להשתנותה, במגמות אלו או אחרות. בין סוגי הזכרון השונים, חיוניים ביותר לגבי קצין המטה הכללי: הזכרון החזותי וה"זכרון לשטח" (תכונה, אשר בעצם חורגת מתחומו של "זכרון" בלבד, וגובלת בכשרון תפיסה מסויים), ההמחשה החזותית (אופטיית) של גופי-צבא, נתיבי מסע, מפות ושרטוטים — יש והינה מכרעת לגבי היכולת לנקוט בצעדים נכונים במצב מסויים, ואילו התכונה המיוחדת של "זכרון לשטח", או "עין בשביל השטח", הריהי היכולת להטביע כהרף עין בזכרון אותו "שלד" מיוחד ובלתי חוזר של עיקרי מבנה השטח אשר עינך הבחינה בו מתחת למעטה של פרטים בלתי חיוניים. קלאוזוביץ הגדיר תכונה

"הוא" קיבל את התכנית שלי

על קצין המטה הכללי לפעול לפי מיטב ידיעתו והבנתו, המקצועית וההגיונית. הגבול לציותו החיילי של קצין מטה-כללי הוא התחום המסויים בו מונעות ממנו הן ידיעתו והן הכרתו את ביצועה של הוראה מסויימת. גנרל-פלד-מארשל גרמני, הנסיך פרידריך-קארל מפרוסיה, הגדיר בשעתו את מושג-הציות של קצין מטה כללי, שעה שאמר לאיש מטה אחד, אשר היה מתרפס יתר על המידה: "הרי מקצין-מטה כללי יש לצפות כי הוא ידע גם מתי עליו שלא לציית בלי כל ערעור!" מובן שבנוסחה זו טמון גרעין של תפיסה, שלכאורה היא מנוגדת לחלוטין לתפיסה הצבאית התקינה — והריהי בבחינת אחד ה"יוצאים מן הכלל" הגל אשר כמה צבאות הנהיגום לגבי קצין מטה-כללי. אכן, כאמור, גם בכך יש לראות לא רק הקלה לגבי קצין המטה הכללי אלא אף הכבדה רצינית. וקיים עוד "יוצא מן הכלל" אחד אשר מקובל לנהוג לפיו לגבי קצין מטה-כללי ואשר מבליט במיוחד את מעמדו "יוצא הדופן" של הלו, — הלווא היא הזכות הניתנת לו, לדחות קבלת עבודה או מעגל-תפקידים מסוימים בשטח פעילות המטה הכללי, גם כשאין הממונים עליו מקבלים את נימוקי דחייתו. — אין לאלץ קצין מטה-כללי לקבל על עצמו תפקיד או אחריות אשר אין ביכולתו לשאת בהם בלב שלם ובנפש חפצה. יותר מדי תלוי בתוצאות עבודתו זו מכדי שישתלם לכפות אותו עליו.

למען יצלחו למילוי תפקידיהם וחובותיהם, וכן למען ישכילו לנהוג נכונה במצבי "יוצאים

זו בשם "החוש לפני-הקרקע" — חוש, אשר אף הטובים שבמפות ובתיאורים אינם עשויים לש-מש לו תחליף. כי על הנתונים ותיאורי-הפרטים המצויים להפוך להשגות "שניתן לראותן בעין ממש"; ולכך הכרחית חיות ועירנות חושים מסוימת במה שנוגע לכושר ראיית-השטח.)

2. דמיון — ויכולת-צירופים, Combination אולם, אין די בראיה-מחדש פשוטה, באמצע-עות הזכרון, של אשר ראיית בעבר, מבצעים רבים מתרחשים בתוך מרחבים אשר קצין המטה הכללי לא ראם מעודו. שומה עליו אם כן לצרף במוחו את תמונתו של המצב — כפי שהוא מסתמן מדי פעם — וזאת הן על יסוד מה שראה לפני כן (או — שהינו רואה אותו רגע) והן על יסוד ההודעות והתשדורות המגיעות אליו. כאן קיים הכרח כי מתוך הנתונים-הפרטים, תקום ותתהוו תמונה-יכולת. תהליך זה (המכונה בשם "סינתזה") מצריך דמיון, ותכונת ה"קומבינציה" — שתי תכונות אשר בלעדן אי-אפשר לקצין מטה-כללי. בקיומה של תכונת ה"קומבינציה", תלויה גם היכולת לחלק חלוקה נכונה את הגיי-סות בהתאם לתנאי השטח ולמסיבות התפתחותו האפשרית של המבצע, לערוך נכונה את פריסת הכוחות ולבצע בשעת הצורך את תנודותיהם. בתכונה זו תלויה גם כשרותו של קצין המטה-הכללי לחזור במבט-רוחו דרך "ערפל חוסר-הודאות", זה "ערפל המלחמה" הנודע. חלק גדול של אותם נתונים נחוצים, עליהם מתבססת כל החלטה ופעולה במלחמה, עוטה במידה רבה או פחותה ערפל של חוסר-ודאות, ועל כן כה חיוני ומכריע הדבר, להבחין בכל מקרה ומקרה במבט-חודר בגורמים החשובים הפועלים במצב הבלתי-ידוע ועטוף-הספק, וכאן, לצורך הבחנה ממין זה — המצרפת את הנתונים הידועים, ויש ואף משלימה אותם ע"י השערה הגיונית — הופכת "תכונת-הקומבינציה" למקור "ראיה באפלה", השופך אור על הדרך בה יש ללכת. בסיכום, אין לתאר קצין מטה-כללי אשר אינו ניתן בתכונה זו במידה הנדרשת.

3. הגיון

משעלה בידי המפקד, תוך הפעלת שלושת התכונות — זכרון, דמיון ויכולת-הקומבינציה — לתתות קיים לתכנית, טעונה זו שיקול מדוקדק ביותר; באשר לכל האפשרויות-למימושה, ופתחי

הסכנות לסיכולה. יש להצטייד באיזמל-הגיון חד על מנת ל"בלוש אחר כל האפשרויות משני הסוגים ולבחנם בחוץ היטב, על כל הסתעפויות תיהם. יש להגות ולהרהר בכל אחת מאפשרויות אלה, לאור הגורמים היכולים להביא לידי כך שהיא דוקא תתגשם במציאות ומבחינת ערכה ומשקלה וכל תוצאותיה ופירותיה; לכך נדרשת פעולת-מחשבה הגיונית-סיבתית ויכולת ניתוח — והללו אמנם חייבות להיות מצויות באוזן הרוחני של קצין-מטה-כללי.

4. כוח-דמיון

קצין מטה כללי צריך שיהיה לו כוח דמיון חזק. פירושו של דבר: — מצד אחד, היכולת להאיץ בכיוצו החלטה, משנתקבלה, ומן הצד השני — היכולת לשנות החלטה-שנתקבלה מדי הידרש זאת ע"י מצב-הדברים, ובהתאם לו. בשיווי-המשקל בין שני סוגי יכולת אלה המנו-גדים לכאורה, גלום אחד מסימני-ההיכר החיו-ניים לקצין-מטה-כללי אמיתי. נוסף על כך נחוצ גם סוג מסויים של אומץ-לב לנטילת אחריות: יהא זה אומץ-לב נוכח מי שעשוי להוציא עליך משפט מטעם סמכות חיצונית — ויהא זה בפני משפט סמכותך הפנימית, דהיינו — מצפונך; וכן נחוצה השתלטות מרחיקת-לכת ביותר על כל מניעי הרגשות, היצרים והתגובות הנפשיות, התוקפים את האדם מדי-פעם והמתנים את פעו-לותו. וכאשר נשאלת שאלה אם להפקיד את בטחון המולדת בידי קרי-מוג ופיקחי-שיקול או בידי המי-מוג ומהירי-שיקול — הרי קרי-המוג עדיפים, ולבטוח, הכרחית רמה מסוימת של מרץ, דהיינו, של מהירות בקביעת ההחלטות והדרכים לביצוען — ושל תקיפות אגב ביצוען ב90%. במלחמה מתהוים מדי פעם מצבים מפ-תיעים, שבהם, מהירות התפיסה וההתמצאות ומהירות בקביעת צירוף-הפעולות המכריע הנד-רש, הינם בגדר תנאי-מוחלט לאפשרות ההצלחה. יחסית, מעטים הם המקרים, בהם עשוי יהיה למלא את תעודתו בהצלחה אותו קצין מטה אשר אינו ניתן ביכולת לצרף במחשבתו מסיבות וגור-מים במהירות, ולשלבם לתכנית-פעולה מעשית ומיידית, לרמת-חשיבות מיוחדת מגיעה תכונת (100 בעמוד 22)

(1) בענין זה מעניינת גם ההגדרה שניתנה בהצאתו הנודעת של קפ' לידל-הארט.

הרי יעשו זאת על חשבון משימתם העיקרית.
שהיא לחימה או מתן סיוע.

* * *

נגד נימוקיהם של בעלי "הגישה הגמישה"
יש ונשמעת הטענה כי הם טכניים בלבד, מאחר
שהללו לרוב מקישים: "משום-מה קשה לעשות
זאת?" ואילו הנימוקים בעד שיטת הדחיפה הם,
לפי טענה זו, ענייניים.

מה חזון הנימוקים?

האם שמירה על השיטה הקיימת היא פרי
אינרציה, או פרי לימוד וגסיון? האם התפתחות
מדע הלחימה מחייבת מהפכה גם בשטח זה ומה
מהות מהפכה זאת?
על כך חייב כל צבא חדיש לתת את תשובתו.

המחשבה) של נושאי כל הגורמים הפועלים
שבצבא: — גורמי הלחימה, הסיוע והשירות.

על גורמי-השירות להבין שהם מהוים חלק
ממכונת-הלחימה הכוללת, אשר יעודה — לחימה
תכליתית וחסכונית. תפקידם לשרת בכל התנאי-
אדם, בכל השטחים — ולשאוף בכל לנחיותם
של הצרכנים.

ואילו על גורמי-הלחימה (וכן — גורמי ה-
סיוע) ללמוד לסמוך על אחרים: על תותחנים
— שיתנו את האש לפי תכנית-האש, על יחידת-
הדלק — שאמנם תביא את הדלק לחניוני-הטנקים
* במועדו וכיו"ב. כי ככל שירצו "להבטיח את
עצמם" ע"י נשיאת מלאי מיותר עמם, או ע"י
משיכה (במקרה ואין הכרח אוביקטיבי לכך),

הפעולה, ולא המחשבה, מכריזה בגוף האומה.

אולם, אף כי אין צורך לאומה מסכנת פעולה, הרי
אין בכוונת הפעולה לחולל דבר מבלעדי המחשבה
המדריכה אותה.

(פרינציפאל)

מטה-כללי וקציניו — (סוף מעמוד 15)

"קפיציות" נפשית — כושר-הסתגלות מהיר —
תקיפות וכוח-רצון — ועם זאת, הנכונות, והכושר,
לעשות רבות מבלי רצון להתבלט אישית; —
וכן היכולת שלא לשכוח לעולם כי כל תכליתה
של המלחמה אינה אלא השגת השלום. כזה הינו
טיפוס הקצין אשר יש לטפחו לצורך השירות
במטה-הכללי.

ה"מרץ" דוקא במלחמת התנועה החדישה, אשר
בה, יש ותוך פרקי זמן קצרים ביותר, משתנים
מיסודם מצבי-המבצעים.
וכך מסתכמת לפנינו "רשימת התכונות הנדר-
רשות": —
— רמה גבוהה של אחריות מוסרית —
אהבת-מולדת-מושרשת — גמישות-מחשבה —